

Monitoring sukcesu lęgowego orła przedniego w Tatrzańskim Parku Narodowym

Piotr Krzan, Filip Zięba

Tatrzański Park Narodowy, Sekcja Ochrony Fauny, Kuźnice 1, 34-500 Zakopane

e-mail: pkrzan@tpn.pl, fzieba@tpn.pl

Słowa kluczowe: orzeł przedni, monitoring, gniazdo
Keywords: golden eagle, monitoring, nest

Streszczenie

Opracowanie obejmuje zestawienie wyników obserwacji jedynej gniazdującej po polskiej stronie Tatr pary orłów przednich w rejonie Doliny Kościeliskiej i Chochołowskiej. Pierwsze doniesienia o gnieźdzeniu się orłów przednich w Tatrach Zachodnich pochodzą z lat osiemdziesiątych, kiedy to stwierdzono jednoznacznie obecność gniazda w masywie Kominiarskiego Wierchu. Obecnie potwierdzone jest istnienie kilku gniazd w tym rejonie a także w rejonach sąsiednich w Dolinach Lejowej i Chochołowskiej.

Począwszy od 2000 roku pracownicy Tatrzańskiego Parku Narodowego prowadzą obserwacje orłów w rejonie gniazdowania, natomiast w roku 2006 wprowadzono stały monitoring sukcesu lęgowego orłów w TPN. W tym okresie co roku stwierdzano obecność ptaków w rewirze gniazdowym, a sukces lęgowy stwierdzono sześciokrotnie.

Wstęp

Orzeł przedni w Polsce jest gatunkiem bardzo nielicznym. Jego liczebność szacowana jest na 30–35 par lęgowych. Występuje głównie w Karpatkach oraz lokalnie na niżu (Tomiałojć, Stawarczyk, 2003). Pierwsze wzmianki na temat tego gatunku w Tatrach pojawiły się na przełomie XVIII i XIX wieku (Klein, 1827). Informację o gniazdowaniu orła przedniego w rejonie Osobitej podaje Kocyan (1884). Również z jego zapisów wynika, że gatunek ten był poddawany silnej presji kłusowniczej i najprawdopodobniej był to jeden z głównych czynników znacząco ograniczających jego liczebność w Tatrach. Kolejne badania pokazują, że w okresie powstania TPN orły występowały jedynie po stronie słowackiej, a obserwacje po polskiej stronie wynikały z ich zalatywania na północ Tatr (Podobiński, 1961). Powstanie TPN niewątpliwie pomogło w powrocie orłów w nasze góry, co potwierdzają obserwacje Podobińskiego (1980, 1981).

W 1991 roku Wiśniewski dokładnie opisał gniazdo w Dolinie Kościeliskiej, które wcześniej znane było pracownikom TPN przynajmniej od kilku lat. Stanowisko to jest jedynym udokumentowanym miejscem wyprowadzania młodych orłów po polskiej stronie Tatr.

Metodyka

Monitoring sukcesu lęgowego orła przedniego w Tatrzańskim Parku Narodowym rozpoczął się w 2006 roku i polega na systematycznych obserwacjach gniazda w rejonie Kominiarskiego Wierchu oraz terenów sąsiednich. Obserwacje te prowadzone są przez pracowników TPN za pomocą lornetek oraz lunet ze znacznej odległości od gniazda tak, by nie niepokoić ptaków i rozpoczynają się w miesiącu lutym. Koniec obserwacji miejsca lęgowego odbywa się równocześnie z wylotem młodego ptaka, bądź w momencie braku aktywności ptaków na gnieździe.

W przypadku nie stwierdzenia lęgu obszar obserwacji powiększa się o nowe rejony. Kolejnym etapem jest zagęszczenie obserwacji w miejscach, w których orły widuje się najczęściej w celu odnalezienia nowych gniazd. Prace terenowe prowadzone są do piętnastego sierpnia.

Należy dodać, że w latach wcześniejszych (2000–2005) rejon Kominiarskiego Wierchu obserwowany był przez pracowników terenowych TPN w podobny sposób, lecz z mniejszą częstotliwością. Uzyskane dane informują jedynie o wyprowadzeniu lęgu w danym roku. Informacje te zostały również uwzględnione w niniejszym opracowaniu.

Wyniki

W ciągu ostatnich 11 lat udokumentowano, że obszar Kominiarskiego Wierchu oraz sąsiednich rejonów Doliny Chochołowskiej i Lejowej jest przestrzenią, którą należy uznać za rewir lęgowy orłów.

W latach 2000–2005 trzykrotnie stwierdzono, że ptaki wyprowadziły młodego orła w zachodniej części Tatr, dwukrotnie w Kominiarskim Wierchu (2000 oraz 2002) oraz jednokrotnie w Dolinie Lejowej (2001). W pozostałych

latach (2003–2005), pomimo obserwacji w tym rejonie pary orłów, nie stwierdzono ich lęgu (Zięba, Zwijacz, 2003, 2004, 2005).

Poniżej zestawiono wyniki badań z lat 2006–2011. Informacje w nich zawarte są rezultatem bardziej dokładnych i systematycznych obserwacji prowadzonych w masywie Kominiarskiego Wierchu w ramach monitoringu sukcesu lęgowego orła przedniego w Tatrzańskim Parku Narodowym.

Rok 2006:

Od połowy marca obserwowano ptaki w rejonie gniazda. W kolejnych dniach ptaki wymieniały się na gnieździe. Po raz pierwszy zauważono pisklę 26 maja. Młody opuścił gniazdo pomiędzy 11 a 14 sierpnia.

Rok 2007:

W połowie lutego po raz pierwszy zaobserwowano ptaki na gnieździe. Kolejne obserwacje ptaków były pojedyncze, a od 12 marca ptaki przestały pojawiać się w rejonie gniazda. Brak lęgu.

Rok 2008:

Orły ponownie założyły swój lęg w obserwowanym miejscu. Od 22 lutego ptaki regularnie przebywały w pobliżu gniazda i na nim. 27 maja stwierdzono dwa pisklęta na gnieździe, a 4 czerwca było już tylko jedno. Zakładano, że młody podobnie, jak w roku 2006, opuści gniazdo w sierpniu. Tymczasem 17 lipca nie stwierdzono młodego na gnieździe. W kolejnych dniach słyszano oraz obserwowano młodego ptaka ze żlebu pod gniazdem.

W sierpniu widziano parę ptaków wraz z młodym w zachodniej części Tatr, co może sugerować, że pomimo wczesnego opuszczenia gniazda młode uzyskało lotność. Istnieje jednak możliwość, że były to orły, mające gniazdo na Słowacji. W związku z powyższym obserwacje przeprowadzone w roku 2008 nie dają pełnej odpowiedzi czy powiódł się sukces lęgowy.

Rok 2009:

Po raz pierwszy zaobserwowano ptaki w rejonie lęgowym w dniu 22 lutego. Jednak dopiero 14 marca można było zobaczyć parę ptaków bezpośrednio w rejonie gniazda. Tego dnia jeden z ptaków wylądował bezpośrednio na gnieździe. Obserwacja ta była jedyną w tym miejscu w roku 2009. Kolejno prowadzone badania doprowadziły jedynie do ustalenia przypuszczalnej lokalizacji nowego rewiru gniazdowania. Z przeprowadzonych 32 obserwacji wynikało, że orły wyprowadziły lęg w rejonie Doliny Chochołowskiej, a gniazdo powinno znajdować się na drzewie. O fakcie tym świadczy znaczna aktywność dorosłych ptaków w tym rejonie do dnia 24 lipca oraz to, że początkiem sierpnia obserwowano dorosłe ptaki wraz z młodym w tym rejonie.

Chociaż w 2009 roku nie udało się bezpośrednio zaobserwować gniazda, z dużą dozą pewności można przyjąć, że orły skutecznie wyprowadziły lęg.

Rok 2010:

Zaobserwowano podobną sytuację jak w roku poprzednim. Końcem lutego ptaki tylko raz były widziane w monitorowanym gnieździe. Kolejne ich obserwacje prowadzone były w rejonie Doliny Chochołowskiej. Na ich podstawie nie udało się ustalić lokalizacji gniazda. Nie uzyskano również odpowiedniej wiedzy na temat ewentualnego sukcesu lęgowego.

Podsumowanie

Z przeprowadzonych obserwacji wynika, że na przestrzeni ostatnich 11 lat w zachodniej części Tatr para orłów sześciokrotnie założyła swój lęg, z czego czterokrotnie w masywie Kominiarskiego Wierchu w niezmiennym miejscu i po jednym razie w Dolinie Lejowej oraz Dolinie Chochołowskiej. Gniazdo w Kominiarskim Wierchu znajdowało się w niszy skalnej, w Dolinie Lejowej usytuowane było na drzewie, a w Dolinie Chochołowskiej najprawdopodobniej również na drzewie. W trakcie przeprowadzania monitoringu w roku 2006 udało się ustalić, że młode opuściło gniazdo w sierpniu po około 85 dniach od wykucia. Obserwacje ptaków pokazały również, że ich aktywność w rejonie lęgowym rozpoczyna się już od połowy lutego i może trwać aż do połowy sierpnia. Fakty te stanowią wskazówkę do lepszej ochrony tego gatunku w Tatrach.

Golden eagle nesting success monitoring in the Tatra National Park

The article contains data from monitoring of only one golden eagle nesting pair in the area of the Polish Tatra National Park in the Kościeliska and Chochołowska Valley in the Western Tatras.

The first information about golden eagle nesting in the area comes from the 80s of the 20th century when a golden eagle nest was documented in Kominiarski Wierch massif. Currently tree locations of golden eagle nests have been documented in this area in the last few years. The locations have been documented in Kominiarski Wierch, the Lejowa Valley and the Chochołowska Valley.

From the year 2000 Tatra National Park workers have been making observations of the golden eagle during the breeding season every year. Since that time every year golden eagle presence has been documented in this area, and the breeding success was documented six times. The results of golden eagle breeding success monitoring shows that the period of activity in the nest starts from the middle of February and may continue until the middle of August. During the monitoring done in 2006, we managed to document that the offspring left the nest in August after 85 days after hatching.

Literatura

Klein F., 1827. Krótki opis Tatr [W] Elias-Radzikowski S. 1897. Polscy górale czyli Podhalanie i Tatry na początku wieku XIX. Lud T. III, Z. 1: 225–227.

- Kocyan A., 1884. Ptaki spostrzegane po stronie północnej Tatr. Pam. Tow. Tatr. 9: 50–70.
- Podobiński L., 1961. Niedźwiedzie, rysie, wilki i orły w Tatrach. [W] Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala. T. III, red. Antoniewicz W. PAN Zakład Narodowy im Ossolińskich. Wrocław – Warszawa – Kraków: 149–169.
- Podobiński L., 1980. Zwierzęta Tatrzańskiego Parku Narodowego w roku 1977. Wierchy R. 46: 260–267.
- Podobiński L., 1981. Zwierzęta Tatrzańskiego Parku Narodowego w roku 1978. Wierchy R. 48: 233–240.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T., 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebności i zmiany. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura” Wrocław: 1–870.
- Wiśniewski W., 1991. Orzeł przedni gniazduje w Tatrach Polskich. „Wszechświat”, t. 92, nr 2–3: 48–49.
- Zięba F., Zwijacz-Kozica T., 2003. Zwierzęta Tatrzańskiego Parku Narodowego w roku 2003. Wierchy R. 69: 155–159.
- Zięba F., Zwijacz-Kozica T., 2004. Zwierzęta Tatrzańskiego Parku Narodowego w roku 2004. Wierchy R. 70: 188–190.
- Zięba F., Zwijacz-Kozica T., 2005. Zwierzęta Tatrzańskiego Parku Narodowego w roku 2005. Wierchy R. 71: 189–191.

